

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური მოქნილობა

მარიამ კვიციანი, მაია მესტვირიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

კვლევის მიზანს წარმოადგენს მორალურ ორიენტაციასა და პიროვნების მიმღებლობას შორის კავშირის დადგენა. ამასთან, იმის ჩვენება თუ რომელი ბაზისური ღირებულებები უდევს საფუძვლად მორალურ ორიენტაციასა ტიპებს და უკავშირდება თუ არა ის პიროვნების მიმღებლობის დონეს. კვლევაში ასევე ფსიქოლოგიური მოქნილობა აღწერილია, როგორც სავარაუდო მექანიზმი, რომელიც შესაძლოა ზემოაღნიშნულ ცვლადებს შორის კავშირის ბუნებაზე მოქმედებდეს. კვლევაში მონაწილეობას იღებდა სულ 370 ადამიანი. შედეგებმა აჩვენა, რომ მაღალი მორალური აბსოლუტიზმის მაჩვენებელი (სიტუაციონიზმი, აბსოლუტიზმი) თვითტრანსცენდენტულობისა და კონსერვაციის ღირებულებათა სისტემებთანაა დაკავშირებული, ხოლო მაღალი რელატივიზმის მაჩვენებელი – ცვლილებისადმი ღიაობასთან. ლოჯისტიკურმა რეგრესიამ აჩვენა, რომ მორალური ორიენტაციის ყველაზე ძლიერი პრედიქტორი კონსერვაციაა. ასევე, აღმოჩნდა, რომ ფსიქოლოგიური მოქნილობა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ბაზისურ ღირებულებებთან. მრავალმხრივი იერარქიული რეგრესიის შედეგად გამოვლინდა, რომ თვითტრანსცენდენტულობას და ცვლილებისადმი მზაობას ყველაზე ძლიერი პრედიქტორული ღირებულება აქვთ როგორც ფსიქოლოგიური მოქნილობის, ასევე უპირობო თვითმიღების წინასწარმეტყველებისას. მორალურ ორიენტაციასა და პიროვნების მიმღებლობას შორის არ დაფიქსირდა მნიშვნელოვანი კავშირი, თუმცა ღირებულებათა სისტემებისა და უპირობო თვითმიღების ნაწილობრივი მედიატორი ფსიქოლოგიური მოქნილობა აღმოჩნდა. კვლევას აქვს თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება. მორალური ორიენტაციის საფუძვლებისა და მისი შედეგების დადგენა მორალის ახლებურ ხედვას და კვლევას შეუწყობს ხელს. რაც შეეხება პრაქტიკულ მნიშვნელობას, თითქმის ყველა თერაპიული პროცესი პიროვნების მიმღებლობის ზრდას უკავშირდება, შესაბამისად, აუცილებელია მის საფუძვლად მდებარე სტრუქტურების დადგენა და ამ პროცესში პიროვნების ღირებულებებისა და მორალური ორიენტაციის მნიშვნელობის გათვალისწინება.

საკვანძო სიტყვები: მორალური ორიენტაცია, ბაზისური ღირებულებები, ფსიქოლოგიური მოქნილობა, საკუთარი თავის უპირობო მიმღებლობა, სხვების მიმღებლობა

შესავალი

დღეს, თითქმის ყველა სფერო აქტიურად განიხილავს რელატივიზმს, როგორც თანამედროვე საზოგადოების აუცილებელ, ყოველდღიურ ნაწილს. ერთი შეხედვით, ეს პროცესები ძალიან ცხადი და მარტივად აღმოსაჩენია (Habermas, 1984, 1987): რელიგიების მრავალფეროვნება, თანამედროვე კულტურის გავრცელება, სხვადასხვა

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

პერსპექტივების, ღირებულებების, წარმოდგენების შესახებ ინფორმაციის მიღება და აღმოჩენა, რომ არსებობს განსხვავებული შეხედულებები, ღირებულებები და ა.შ.

ბუნებრივია, მიმდინარე ცვლილებები და ახლა უკვე გარდაუვალი, მრავალფეროვანი გარემო, არა მარტო ობიექტურ, ფაქტებზე დაფუძნებულ მოვლენებს ეხება, არამედ ღირებულებებსა და ეთიკურ მოსაზრებებს, რომელიც პიროვნების ინდივიდუალურ მორალურ იდეოლოგიაში ერთიანდება.

რელატივიზმი ხშირად არის დაკავშირებული იმ ნორმატიულ პოზიციასთან, რომელიც აჩვენებს, თუ როგორ უნდა ეპყრობოდეს ადამიანი მას, ვინც განსხვავებული მორალური ხედვის მატარებელია. მსგავსი ყველაზე გავრცელებული მოსაზრება ტოლერანტობას უკავშირდება (Harman, 1975). ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, მაღალი ტოლერანტობის აუცილებლობა და საჭიროება აქტიურად განიხილება (Rai & Fiske, 2011; Wong, 2006). ტოლერანტობა არ გულისხმობს ინდეფერენტულობას ან ყველაფრის მიმღებლობას: ის გულისხმობს უნარს, არ შეენინა აღმდეგო და დაუპირისპირდე ადამიანებს, რომელთა ქცევაც იმ მორალურ მსჯელობებზეა დაფუძნებული, რომელთაც ჩვენ უარვყოფთ.

აქ ჩნდება კითხვა, შეუძლია თუ არა მორალურ რელატივიზმს თავისი წვლილის შეტანა ტოლერანტობის ჩამოყალიბებაში. საინტერესოა, არის თუ არა მორალური რელატივიზმი ამ გაგებით, არა მხოლოდ სხვების, არამედ საკუთარი თავის მიმართ ტოლერანტობის საფუძველი.

თუმცა, სანამ მიმღებლობაზე გადავიდოდეთ, აუცილებელია თვითონ მორალური ორიენტაციის ბუნებაზე საუბარი.

როდესაც მორალურ იდეოლოგიაზე ვსაუბრობთ, ვგულისხმობთ მსჯელობათა ორიენტაციას, რომლის მიხედვითაც პიროვნება აფასებს და წყვეტს თუ რა არის/არ არის მისთვის კარგი, სწორი, მისაღები, მნიშვნელოვანი და სასურველი, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ის აღწერს პიროვნების ღირებულებათა სისტემებს, რომელსაც Schwartz (1992; cf., Rokeach, 1973), განმარტავს, როგორც აბსტრაქტულ წარმოდგენებს სასურველი მიზნების შესახებ, რომლებიც წარმართავს იმას, თუ როგორ აფასებს პიროვნება მოვლენებს, ქმედებებს და სხვა ადამიანებს. კვლევის საწყის ეტაპზე შევეცდებით პასუხი გავცეთ კითხვას: ღირებულებათა რომელ სისტემებზე შენდება მორალური იდეოლოგიის ესა თუ ის ტიპი?

კვლევის შემდეგ საფეხურზე ვაჩვენებთ უკავშირდება თუ არა ღირებულებათა სისტემები და მორალური იდეოლოგია პიროვნების მიმღებლობის დონეს; კერძოდ, საკუთარი თავის და სხვების მიმღებლობას და ამასთან ერთად ვაკეთებთ დაშვებას, რომ არსებობს კოგნიტური სტრუქტურა, ფსიქოლოგიური მოქნილობის სახით, რომელსაც შესაძლოა მედიატორის ფუნქცია ჰქონდეს აღნიშნულ კავშირზე.

მაშასადამე, კვლევის მიზნებს იმის დადგენა წარმოადგენს, თუ როგორ უკავშირდება მორალური ორიენტაციის საფუძველი ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებს და რომელი მორალური ორიენტაციის ტიპი განაპირობებს თუ რამდენად მიმღებელი იქნება პიროვნება როგორც საკუთარი თავის, ასევე სხვების მიმართ. ასევე, შეიძლება თუ არა ფსიქოლოგიური მოქნილობა განვიხილოთ, როგორც ამ კავშირის მედიატორი პატერნი.

მორალური ორიენტაცია

ზოგადად მიჩნეულია, რომ არსებობს ორი სახის რელატივიზმი: კოგნიტური და ეთიკური. კოგნიტური რელატივიზმი მოიაზრებს, რომ ფაქტები და სიმართლე სამყაროს შესახებ არ ასახავს მის რეალურ მდგომარეობას; ჩვენ არ შეგვიძლია გავიგოთ სამყარო ისე, როგორც არის რეალურად – არსებობს მისი ინტერპრეტაციები (Dawson-Tunik, Stein, 2004).

ეთიკური რელატივიზმი, თავის მხრივ, განიხილავს მორალის უნივერსალურობას და ამბობს, რომ არ არსებობს ისეთი მორალური პრინციპები, რომლის წინაშეც ყველა ადამიანს გააჩნია ვალდებულება. ის, თუ რა არის უპირობოდ „კარგი“ ან „სამართლიანი“, ვერ დადგინდება; არსებობს მორალურობის ინტერპრეტაციის სხვადასხვა გზა. ერთისთვის კარგია, ცუდია მეორესთვის და ნეიტრალური მესამესთვის (Harman, 1994)

ამავე პრინციპით შეიძლება განვიხილოთ მორალური ღირებულებები და ნორმები: ის, თუ რა არის მორალურად სწორი, კარგი ან სამართლიანი ყოველთვის შედარებითი და პირობითია იმ მორალური სტანდარტების ან კონკრეტული მორალური შეხედულების, საიდანაც ეს ქმედება განისჯება (Harman, 1994).

მორალური რელატივიზმის შინაარსი უკეთ გაიგება მაშინ, როდესაც მორალურ აბსოლუტიზმს ვახსენებთ. მორალური აბსოლუტიზმი ემყარება მოსაზრებას, რომ ის რაც სწორი ან არასწორია, უნივერსალური და მუდმივია. მორალს ურყევი ფუნდამენტი აქვს (იქნება ეს რაციონალური, ბუნებრივი თუ თეოლოგიური) და სწორედ ამიტომ ყველა უნდა დაემორჩილოს და მიჰყვეს ამ წესებს, განურჩევლად იმისა თუ ვინ, სად და როდის მოქმედებს.

მსგავსი კონსტრუქტი ემპირიულ კვლევებში ჯერ კიდევ 50-იან წლებში ჩნდება. Rokeach-მა (1954) დოგმატიზმი განმარტა, როგორც შედარებით ჩაკეტილი კოგნიტური სტრუქტურა ან რწმენები რეალობის შესახებ, რომლებიც ორგანიზებულია აბსოლუტური სიმართლის შესახებ რწმენების გარშემო, რაც, თავის მხრივ, განაპირობებს არატოლერანტობას ან შეზღუდულ ტოლერანტობას სხვების მიმართ (Rokeach, 1954a, p195).

მოგვიანებით ჩნდება დოგმატიზმისა და აბსოლუტიზმის შინაარსობრივად მსგავსი კიდევ ერთი კონსტრუქტი, Altemeyer-ის (1996) მიერ განმარტებული მორალური რწმენა (Skiitka, Bauman & Sargis, 2005), რომელიც გულისხმობს იმას თუ რამდენად დარწმუნებულია პიროვნება ერთი კონკრეტული საკითხის მორალურობაში და რამდენად მორალურადაა ის აღქმული.

Stikka, Bauman & Sargis-მა (2005) კვლევის შედეგად აჩვენეს, რომ მორალური რწმენის მაღალი მაჩვენებელი აისახებოდა: ა) დამოკიდებულებებით განსხვავებული ადამიანებისგან სოციალურ და ფიზიკურ დისტანციაში, არატოლერანტობაში როგორც პირად ისე სხვასთან ურთიერთობისას, ბ) ჰეტეროგენულ ჯგუფებთან დაბალ თანამშრომლობასთან და გ) უთანხმოების გადაჭრის დაბალ მაჩვენებელთან.

ნაცვლად იმისა, რომ ადამიანების კლასიფიკაცია მხოლოდ რელატივიზმის და აბსოლუტიზმის მიხედვით მოეხდინა, Forsyth (1980) გვთავაზობს ოთხგანზომილებიან კლასიფიკაციას: 1. ადამიანები, რომელთაც მაღალი რელატივიზმის და მაღალი აბსო-

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

ლუტიზმის მაჩვენებელი აქვთ, ერთიანდებიან **სიტუაციონისტებში**; ისინი ფიქრობენ, რომ უნდა იღწვოდნენ საუკეთესო შედეგების მოსაპოვებლად, მაგრამ მორალური კანონები ვერ განივრცობა ყველა სიტუაციაზე; **2. აბსოლუტისტები**, ისევე როგორც სიტუაციონისტები, იდეალისტები არიან; ისინი ისეთ მოქმედებებს უჭერენ მხარს, რომელიც ბევრი დადებითი თუ სასურველი შედეგის გარანტი შესაძლოა იყოს, თუმცა სიტუაციონისტებისგან განსხვავებით, ისინი ფიქრობენ, რომ ეთიკური აბსოლუტები იმდენადმნიშვნელოვანია, რომ სიტუაციის, საზოგადოების, ჯგუფების ან თუ ინდივიდების მიხედვით არ უნდა იცვლებოდეს; **3. სუბიექტივისტები** უარყოფენ მორალურ კანონებს (მაღალი რელატივიზმი) და არიან ნაკლებად იდეალისტები ჰუმანურ მიზნებთან დაკავშირებით. ეს იდეოლოგია მიეკუთვნება სუბიექტივიზმს, გამომდინარე იქიდან, რომ მათი მიმდევრები მორალურ გადაწყვეტილებებს აღწერენ, როგორც ინდივიდუალურ მსჯელობებს, რომლებსაც არ შეიძლება რაიმე „ობიექტური“ საფუძველი ჰქონდეს; **4. და ბოლოს, ექსეცციონისტები**, რომლებსაც ორივე მახასიათებელზე დაბალი მაჩვენებელი აქვთ; ისინი ფიქრობენ, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მორალური კანონები უნდა იყოს ქცევის მმართველი ძალა, არ არის აუცილებელი ისეთი ქცევების დაგმობა, რომლებიც უარყოფით შედეგებზე გადიან. აქედან გამომდინარე, ისინი გამონაკლის შემთხვევებს უშვებენ საკუთარ მორალურ პრინციპებში. ეს უკანასკნელი ორი ტიპის მორალური ჩარჩო იდეალიზმის დაბალ მაჩვენებელს წარმოადგენს.

ბაზისური ღირებულებები

რას ნიშნავს ღირებულება? იმპლიციტურად თუ ექსპლიციტურად, ჩვენ ვაფასებთ და მივანერთ ღირებულებებს ყველაფერს იმის მიხედვით ცუდია ის თუ კარგი, ნამდვილია თუ სიცრუე, საიდან ვიგებთ ამას? ერთ-ერთი ყველაზე მძლავრი კონსტრუქტი ამისათვის, სწორედ ღირებულებებია. ისინი შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, როგორც პრიორიტეტები, შინაგანი კომპასები ან პლატფორმა, სადაც მორალური იმპერატივები იწყებენ მოქმედებას. ამ კუთხით, ღირებულება ზოგადი სცენარია, რომლის მიხედვითაც პიროვნება წყვეტს, თუ რა არის მისთვის სასურველი და რა უნდა აირიდოს თავიდან.

ღირებულების ერთ-ერთი ყველაზე გავრცელებული განმარტება Rokeach-მა (1973) შემოგვთავაზა: სასურველის ექსპლიციტური ან იმლიციტური კონცეფცია, რომელიც ახასიათებს ინდივიდს ან ჯგუფს და განსაზღვრავს ადამიანის ქცევის ტიპს, მიზნებს და მათი მიღწევის საშუალებებს. ღირებულებას გააჩნია შესაბამისი ქცევის აღძვრისა და მისი რეგულირების ფუნქცია.

ღირებულებები გამოხატავს ადამიანის არჩევანს და მოქმედებებს (e.g., Higgins, 2006), ბაზისურ მოტივაციებს (e.g., Schwartz, 1992), სოციალური ინსტიტუციების ინტერნალიზაციას (e.g., Rokeach, 1973) და კულტურულად მნიშვნელოვანი სისტემების გაზიარებას (e.g., Geertz, 1973).

შვარცი (Schwartz 2012) თავის თეორიაში გამოყოფს ათ უნივერსალურ ადამიანურ ღირებულებას, რომლებიც დაფუძნებულია ადამიანის სამ ძირითად მოთხოვნილებაზე – ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური არსების მოთხოვნილებაზე, სოციალური

ინტერაქციის კოორდინაციის მოთხოვნაზე და ადამიანთა ჯგუფების თვით გადარჩენისა და კეთილდღეობის მოთხოვნილებაზე. ამ თეორიის მიხედვით, შვარცი ღირებულებებს ალაგებს ორ ურთიერთსაინააღმდეგო განზომილებაზე: **ცვლილებებისადმი ღიაობა კონსერვაციის წინააღმდეგ** და **თვითგაძლიერება თვითტრანსცენდენტურობის წინააღმდეგ** (Schwartz, 2012).

მიმღებლობა და ღირებულებები

მიმღებლობის ცნების განმარტვისას (Brown, 1993) შემდეგ საკითხებს ითვალისწინებენ: 1) სტიმული აღიქმება, როგორც სასურველი და მისაღები გამოცდილება, რომელიც შესაძლოა რაიმე მოთხოვნის ან ვალდებულების დაკმაყოფილების საშუალება იყოს; 2) მოვლენის სასურველად ხედვა; 3) თანხმობისადმი მზაობა.

მიმღებლობა მოითხოვს, პიროვნების ტოლერანტობას მოცემული გამოცდილებისადმი; იმისათვის, რომ პიროვნებამ გააცნობიეროს მიმდინარე მდგომარეობა, აუცილებელია არსებულ რეალობასთან კონტაქტის დამყარება და თავიდან ამრიდებლური ქცევის შეშუპება, შესაბამისად, ტოლერანტობა შეიძლება გავიგოთ, როგორც მიმდინარე გამოცდილებაში ჩართულობა, როგორც არ უნდა იყოს ეს გამოცდილება (Williams C. & JayLynn S, 2010).

გამომდინარე იქიდან, რომ მიმღებლობა საკმაოდ ფართო ცნებაა, კვლევის მიზნიდან გამომდინარე გამოვყოფთ საკუთარი თავის და სხვა ადამიანების მიმღებლობას.

საკუთარი თავის უპირობო მიღება გულისხმობს, რომ პიროვნება მთლიანად და უპირობოდ იღებს საკუთარ თავს, მიუხედავად იმისა მოქმედებს თუ არა ის ჭკვიანურად, სწორად ან კომპეტენტურად და მიუხედავად იმისა იღებენ, პატივს სცემენ და უყვართ თუ არა ის ადამიანებს (Ellis, 1997), ხოლო სხვების მიმღებლობაში მოიაზრება დადებითი ზოგადი შეხედულება ადამიანებზე, გარშემომყოფების მოსაზრებების და ქცევების მიმართ ტოლერანტობა და მიმღებლობა (Fey, 1955).

ერთ-ერთი კვლევის მონაცემები მხარს უჭერს იმ მოსაზრებას, რომ კონსერვაციისა და თვითგაძლიერების ღირებულებები კავშირშია პიროვნული შფოთვის უფრო მაღალ დონესთან ვიდრე ცვლილებისადმი ღიაობის და თვითტრანსცენდენტურობის ღირებულებები, რომლებიც, თავის მხრივ, კომფორტულ მდგომარეობაზე აისახება (Schwartz, 2010).

კიდევ ერთი საინტერესო საკითხი, რომელიც ერთ-ერთ კვლევაშია განხილული არის ის, თუ რა ემოციებს იწვევს მორალური ორიენტაციის ამა თუ იმ ტიპის ადამიანში მათ მიერ განხორციელებული ქცევა. ნაჩვენებია, რომ აბსოლუტისტი ტიპების შემთხვევაში უფრო მაღალია თვითდადანაშაულება და თვითდამცირება ნორმის დარღვევისას და მათი ნორმების დამორჩილებისადმი დაჟინებული მიდრეკილება, ეს სხვების დახმარებისგან გამონეწულ ნებისმიერ პოზიტიურ ემოციას ფარავს (Forthys, R 1990).

ცვლილებისადმი მზაობა, ფსიქოლოგიური მოქნილობა და მორალური ორიენტაცია

ფსიქოლოგიური მოქნილობა შეიძლება მოიცავდეს თუ 1. როგორ ადაპტირდება პიროვნება ცვალებად გარემოში; 2. როგორ ახდენს ის ფსიქიკური რესურსების გადა-

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

ნანილებას; 3. როგორ ცვლის პერსპექტივებს და 4. როგორ აბალანსებს ურთიერთსა-
ნინაალმდეგო სურვილებს, მოთხოვნილებებს და ცხოვრების სფეროებს (Kashdan & Rot-
tenberg, 2010).

ფსიქოლოგიური მოქნილობისათვის ინდივიდი ღია უნდა იყოს იმ გამოცდილე-
ბებისადმი, რასაც მას შინაგანი თუ გარეგანი სტიმულები სთავაზობს. ის ღიაა იმ პო-
ზიტიური და ნეგატიური განცდებისთვის, რომლებიც ახალი, კომპლექსური, ორაზრო-
ვანი და არაპროგნოზირებადი გამოწვევისას ჩნდება (Kashdan & Silvia, 2009).

პიროვნული მახასიათებლებიდან მხოლოდ გამოცდილებისადმი ღიაობა იყო და-
კავშირებული კრეატიულობასთან და დივერგენტულ აზროვნებასთან სტრესულ სიტუ-
აციაში (Chamorro-Premuzic & Reichenbacher, 2008). მკვლევარებმა ასევე ანახეს, რომ
სტრესულ სიტუაციაში გამოცდილებისადმი ღიაობის მაღალი მაჩვენებელი მაღალ
ტოლერანტობას და თანაგრძნობასთან იყო დაკავშირებული (O'Brien & DeLongis, 1996).

ღიაობის მნიშვნელობა ფსიქოლოგიური მოქნილობისას კარგად ჩანს სიცხადის
მოთხოვნილებისა და უზუსტობისადმი არატოლერანტობის კვლევებშიც (Kruglans-
ki & Webster, 1996; Sorrentino & Roney, 2000). მაღალი სიცხადის მოთხოვნილება ან
ადამიანებთან და სიტუაციასთან დაკავშირებით სიზუსტის განცდა ზრდის სტერე-
ოტიპულობას, კონფორმულობას და დოგმატიზმს. როგორც მოსალოდნელია, რიგიდუ-
ლობა ხშირად იქ იჩენს თავს, სადაც ინფორმაციის ნაკლებობაა.

ლოგიკურია თუ ვივარაუდებთ, რომ მორალური ორიენტაციის კონტინუუმზე რე-
ლატივისტ ტიპებს ფსიქოლოგიური მოქნილობის უფრო მაღალი მაჩვენებელი ექნებათ.
საბოლოო ჯამში, ჰიპოთეზა იქნება შემდეგი: ამა თუ იმ მორალური ორიენტაციის
საფუძველი ღირებულებათა სისტემის გარკვეულ წყობაშია, რომელიც ფსიქოლოგიური
მოქნილობის მაჩვენებელს უკავშირდება და განაპირობებს იმას, თუ რამდენად მიმღე-
ბელი იქნება პიროვნება როგორც საკუთარი თავის, ასევე სხვების მიმართ.

კვლევის ჰიპოთეზებია:

H_1 = სიტუაციონიზმი (მაღალი რელატივიზმი) დადებით კავშირშია გამოცდილებისადმი
მზაობის და თვითტრანსცენდენტულობის ღირებულებებთან;

H_2 = აბსოლუტიზმი დადებით კავშირშია თვითტრანსცენდენტულობის და კონსერვაციის
ღირებულებებთან;

H_3 = სუბიექტივიზმი დადებით კავშირშია გამოცდილებისადმი ღიაობასთან და თვით-
გაძლიერებასთან, ხოლო უარყოფითი – თვითტრანსცენდენტულობისა და კონ-
სერვაციის ღირებულებებთან;

H_4 = ექსეფციონიზმი უარყოფით კავშირშია ცვლილებისადმი მზაობასა და კონსერვა-
ციასთან;

H_5 = მორალური რელატივიზმი (სუბიექტივიზმი და სიტუაციონიზმი) დადებით კავშირ-
შია უპირობო თვითმილებასთან და სხვების მიმღებლობასთან;

H_6 მორალური აბსოლუტიზმი (აბსოლუტიზმი, ექსეფციონიზმი) უარყოფით კავშირშია
უპირობო თვითმილებასა და სხვების მიმღებლობასთან;

H_7 = ფსიქოლოგიურ მოქნილობას მედიაციური როლი აქვს პიროვნების ღირებულე-
ბებს, მორალურ ორიენტაციას და მიმღებლობას შორის კავშირზე.

მეთოდი

კვლევაში მონაწილე პირები

კვლევაში მონაწილეობა მიიღო სულ 370-მა ადამიანმა, აქედან 102-მა კაცმა და 268 ქალმა. კვლევის სუბიექტების ასაკი მერყეობდა 18 წლიდან შეუზღუდავად. კატეგორიები იყოფა შემდეგნაირად: 1. 18-25 წლამდე (43%) 2. 26-35 წლამდე (26%) 3. 36-45 წლამდე (12%) 4. 46-55 წლამდე (11%) 5. 56 წლიდან (7%).

ინსტრუმენტი

ბაზისური ღირებულებები: ბაზისური ღირებულებების საკვლევად გამოვიყენეთ შვარცის ღირებულებების სკალის შესწორებული ვერსია (Schwarz et al., 2012). კითხვარში გამოყოფილია 19 ღირებულება, საიდანაც თითოეულს 3 დებულება ზომავს, ჯამში 57 დებულება. წინა ვერსიების მსგავსად, თითოეული დებულება აღწერს სხვა ადამიანს, რესპოდენტს ეძლევა ინსტრუქცია 6-ბალიან სკალაზე უპასუხოს, თუ რამდენად ჰგავს მას ეს ადამიანი, სადაც 1 ნიშნავს „საერთოდ არ მგავს“, ხოლო 6 – „ძალიან მგავს“.

მორალური ორიენტაცია: ეთიკური პოზიციონირების კითხვარი. მორალური ორიენტაციის საზომად გამოვიყენეთ Schlenker and Forsyth-ის (1977) მიერ შექმნილი და შესწორებული ვარიანტი. ფაქტორული ანალიზისა და ტრადიციული სკალირების მეთოდით, შესწორებული ეთიკური პოზიციონირების კითხვარი შედგება ორი ათდებულებიანი სკალისგან, რომლებიც იდეალიზმსა (სანდოობა, $\alpha = .73$.) და რელატივიზმს ($\alpha = .74$) ზომავს. რესპონდენტები თანხმობის ხარისხს თითოეულ დებულებაზე მიუთითებენ ლიკერტის 5-ბალიან სკალაზე სადაც 1 ნიშნავს „სრულიად არ ვეთანხმები“, ხოლო 5 – „სრულიად ვეთანხმები“.

ფსიქოლოგიური მოქნილობა: ფსიქოლოგიური მოქნილობის საზომად გამოვიყენეთ 20-დებულებიანი კითხვარი (Ben-Itzhak S, Bluvstein I, 2014), რომლის თითოეული დებულება მიმართულია იმის გასაზომად, თუ რამდენად ღია, ადაპტური და მოქნილია პიროვნება გარემოში და რამდენად ითვისებს ინფორმაციას ის შიდა და გარე სტიმულებს ერთდროულად. რესპონდენტი თითოეულ დებულებას აფასებს 6-ბალიან სკალაზე. კითხვარის სანდოობა მისაღებია ($\alpha = .88$).

უპირობო თვითმიღება: უპირობო თვითმიღების კითხვარი (USAQ; Chamberlain & Haaga, 2001a) შედგება 20 დებულებისგან, საიდანაც თითოეული ზომავს რამდენად მნიშვნელოვანია კონკრეტული კრიტერიუმების შესრულება საკუთარი თავის მიღებისას. რესპონდენტებს ეძლევათ ინსტრუქცია 7-ბალიან სკალაზე, მიუთითონ თუ რამდენად შეესაბამება სიმართლეს თითოეული დებულება მათ შემთხვევაში. კითხვარის სანდოობა . . . . ($\alpha = .63$).

სხვების მიმღებლობა: სხვების მიმღებლობის საზომად კვლევაში გამოვიყენეთ Fey-ს (1955) მიერ შექმნილი კითხვარი, რომლის ვალიდურობა და სანდოობა მოგვიანებითაც გადამოწმდა. ჩვენს შემთხვევაშიც სანდოობის მაჩვენებელი მისაღებია ($\alpha = .7$). კითხვარი შედგება 20 დებულებისგან. თითოეული მათგანი აღწერს გარემომყოფ ადამიანებს, რესპონდენტებს კი ეძლევათ ინსტრუქცია 5-ბალიან

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

სკალაზე მიუთითონ მათი აზრით, რამდენად შეესაბამება სიმართლეს თითოეული დებულება.

პროცედურა

თითოეულ რესპონდენტს ურიგდებოდა აღნიშნული ხუთივე კითხვარი ერთი და იმავე თანმიმდევრობით (1. ბაზისური ღირებულებები, 2. მორალური ორიენტაცია, 3. ფსიქოლოგიური მოქნილობა, 4. საკუთარი თავის მიმღებლობა, 5. სხვების მიმღებლობა) ინსტრუქციით თითოეულ მათგანზე.

რესპონდენტი დამოუკიდებლად ასრულებდა დავალებას დროის შეზღუდვის გარეშე. მონაცემები დამუშავდა SPSS Statistics V21-ის გამოყენებით.

სტრუქტურული გათანაბრების მოდელი შეიქმნა SPSS Amos18-ის საშუალებით.

შედეგები

მორალური ორიენტაციის ტიპები და ბაზისური ღირებულებების სისტემები ცალმხრივი დისპერსიული ანალიზი

ცალმხრივმა დისპერსიულმა ანალიზმა (ANOVA) აჩვენა, რომ ცვლილებისადმი მზაობის მაჩვენებელში $F(3, 361)=5.61, p=.001$, სიტუაციონისტების და სუბიექტივისტების საშუალო მაჩვენებელი ($M=19.2, SD=2.7$; $M=19.7, SD=2.5$, შესაბამისად) მნიშვნელოვნად მაღალი იყო ექსეფციონისტებთან შედარებით ($M=18.1, SD=2.5$).

ჯგუფებს შორის სხვაობა, მნიშვნელოვანი იყო კონსერვაციის ღირებულებათა სისტემის მიხედვითაც $F(3, 361)=15.3, p=.000$, სიტუაციონისტების და აბსოლუტისტების საშუალო მაჩვენებელი ($M=24.3, SD=3.5$; $M=24.1, SD=2.8$, შესაბამისად) მნიშვნელოვნად მაღალი აღმოჩნდა როგორც სუბიექტივისტების ($M=21.2, SD=3.6$), ისე ექსეფციონისტების მაჩვენებელზე ($M=22.4, SD=3.2$).

ლოჯისტიკუ რი რეგრესია

ლოჯისტიკური რეგრესიული ანალიზიდან ჩანს (გრაფა 1), რომ სიტუაციონიზმთან დაკავშირებული ღირებულებათა სისტემებიდან, დამოუკიდებლად მხოლოდ კონსერვაციას აქვს პრედიქტორული ღირებულება (Wald's $\chi^2(1)= 5.986, p<0.05$), კონსერვაციას (Wald's $\chi^2(1)= 6.681, p<0.01$ პრედიქტორული ღირებულება აქვს ასევე აბსოლუტიზმის ($e^{\beta}=1.136, SE\beta=.045$) და სუბიექტივიზმის (Wald's $\chi^2(1)= 16.563, p<0.001$) ($e^{\beta}=.803, SE\beta=.054$) შემთხვევებშიც.

თვითგაძლიერების მაღალი მაჩვენებლის მქონე ადამიანები, ნაკლები ალბათობით იქნებიან აბსოლუტისტი ტიპები ($e^{\beta}=.888, SE\beta=.045$).

პრედიქტორული ძალა აქვს აგრეთვე, ცვლილებისადმი ღიაობასაც ($e^{\beta}=1.18, SE\beta=.073$), რომელიც 18% ალბათობით წინასწარმეტყველებს სუბიექტივიზმს.

ღირებულებები და დამოკიდებული ცვლადები

მრავალმხრივი იერარქიული რეგრესია

აღმოჩნდა, რომ პირველ საფეხურზე, თვითგაძლიერებისა და კონსერვაციის ღირებულებები ვარიანტლობის 10% ხსნის ($R^2 = .097, F(2, 362)= 19.4, p<0.001$), რაც შეეხება

თითოეული ცვლადის ცალკეულ ღირებულებას, ფსიქოლოგიური მოქნილობის საერთო ქულაში კონსერვაციის წონა ყველაზე მეტი იყო ($\beta=.281, p\leq 0.01$) (გრაფა 2-ზე).

მეორე საფეხურზე, თვითტრანსცენდენტურობისა და ცვლილებისადმი ღიაობის დამატების შემდეგ, მოდელი შედეგის დამატებით კიდევ 24%-ით ვარიაბელობას ხსნის და ეს ცვლილება სტატისტიკურად სანდოა ($R^2 = .339, F(4, 362) = 46.21, p\leq 0.001$), რაც შეეხება თითოეული ცვლადის პრედიქტორულ ღირებულებას, აღმოჩნდა, რომ ცვლილებისადმი ღიაობის ღირებულება მოდელში ყველაზე მაღალია ($\beta=.457, p\leq 0.001$), შედარებით ნაკლები, მაგრამ სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი პრედიქტორული ღირებულება აქვს, აგრეთვე, თვითტრანსცენდენტურობას ($\beta=.197, p\leq 0.001$).

მორალური ორიენტაციის ტიპები და დამოკიდებული ცვლადები

წრფივი რეგრესია

ანალიზიდან ჩანს, რომ სიტუაციონიზმის ცვლადი ხსნის მონაცემთა ვარიაბელობის 4%-ს ($R^2=0.04, F(1, 363) = 14.91$) და აქვს პრედიქტორული ღირებულება ცვლადის ფსიქოლოგიური მოქნილობის მაჩვენებლისთვის ($\beta=.20, p\leq 0.001$).

ფსიქოლოგიური მოქნილობის საერთო ქულაში ვარიაბელობის 9%-ს ხსნის ექსტრემიზმის ცვლადი ($R^2=0.09, F(1, 363) = 33.52$) და ასევე მასაც აქვს სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი პრედიქტორული ღირებულება შედეგის წინასწარმეტყველებისას ($\beta=-.30, p\leq 0.001$).

მედიაცია

იმის დასადგენად, აქვს თუ არა ფსიქოლოგიურ მოქნილობას მედიაციური ძალა ბაზისურ ღირებულებებს, მორალურ ორიენტაციასა და მიმდებლობას შორის, გამოვიყენეთ სტრუქტურული გათანაბრების მოდელი (Structural Equation Model), AMOS 18-ის საშუალებით.

მოდელმა დააკმაყოფილა აუცილებელი პირობები: $\chi^2 = .946, p = .331$; CFI= 1.00; RMSEA= .000; SRMR= .003; TLI=1.00; AIC= 86.95; ECVI= .024.

მედიაციური ეფექტის დასადგენად გამოვიყენეთ თვითრეგულირების (bootstrapping method) მეთოდი, 95% სანდოობის ინტერვალზე. მედიაციურ ეფექტის შემოწმება მოხდა კავშირზე ირიბი ეფექტის გაზომვის შედეგად (გრაფა 3).

აღმოჩნდა, რომ ღირებულებათა სისტემებსა და უპირობო თვითმიღების კავშირის ბუნებაზე ფსიქოლოგიური მოქნილობის ცვლადის ჩართვა გარკვეულ ეფექტს ახდენს. ორ ცვლადს შორის ფსიქოლოგიური მოქნილობის დამატება, მათ პირდაპირ კავშირს ასუსტებს, რაც მეტყველებს იმაზე, რომ მას მედიაციური ეფექტი ნამდვილად აქვს, თუმცა იქიდან გამომდინარე, რომ ორივე საფეხურზე კავშირი სტატისტიკურად მაინც სანდოა, მედიაცია მხოლოდ ნაწილობრივია.

ასაკობრივი ჯგუფების შედარება

ასაკობრივი კატეგორიის მიხედვით განსხვავდება მორალური ორიენტაციის სამი ჯგუფი. აბსოლუტიზმის შემთხვევაში ($F(4, 360)=5.86, p=.000$) 56 წლიდან ადამიანების მაჩვენებელი ($M=.54, SD=.51$) აღემატებოდა 18-25 და 26-35 წლამდე ასაკობრივ ჯგუფში ადამიანების მაჩვენებელს ($M=.17, SD=.38$; $M=.18, SD=.39$).

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი სხვაობა იყო აგრეთვე სუბიექტივიზმის ($F(4, 360)=5.12, p=0.01$) და ექსეფციონიზმის ($F(4, 360)=2.44, p=.047$) ჯგუფების შემთხვევაშიც. პირველ შემთხვევაში 18-25 წლამდე ადამიანების საშუალო რაოდენობა ($M=.24, SD=.43$) აღემატება ასაკობრივი კატეგორიის 36-45 და 46-55 წლამდე ჯგუფებში შემავალ ადამიანთა რაოდენობას ($M=.04, SD=.21$; $M=.05, SD=.22$).

რაც შეეხება ღირებულებათა სისტემებს შორის სხვაობას, აქ სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი განსხვავება, მხოლოდ ცვლილებისადმი მზაობის ($F(4, 360)=4.38, p=.002$) და კონსერვაციის ($F(4, 360)=7.09, p=.000$) მიხედვით დაფიქსირდა. პირველ შემთხვევაში აღმოჩნდა, რომ 18-25 წლამდე ადამიანების საშუალო მაჩვენებელი ($M=19.4, SD=2.5$) მნიშვნელოვნად აღემატება 46-55 წლამდე ადამიანების საშუალო მაჩვენებელს ($M=17.8, SD=3$), ხოლო კონსერვაციის შემთხვევაში, ასაკობრივი კატეგორიის პირველ ჯგუფს ყველა დანარჩენთან შედარებით ყველაზე დაბალი მაჩვენებელი აქვთ ($M=22.2, SD=3$).

ცალმხრივმა დისპერსიულმა ანალიზმა ასევე ანახა ასაკობრივ კატეგორიებს შორის სხვაობა ფსიქოლოგიური მოქნილობისა ($F(4, 360)=2.98, p=.019$) და საკუთარი თავის მიმღებლობის ($F(4, 360)=3.94, p=.004$) მიხედვით. ორივე შემთხვევაში 18-25 წლამდე ადამიანების საშუალო მაჩვენებელი ($M_{ფსიქ}=4.65, SD=.6$; $M_{მიმღ}=3.89, SD=.65$) ჩამოუვარდებოდა 56 წლიდან ადამიანების საშუალო მაჩვენებელს ($M_{ფსიქ}=5.08, SD=.54$; $M_{მიმღ}=4.32, SD=.74$).

სქესთა შორის განსხვავებები

როგორც აღმოჩნდა, მორალური ორიენტაციის სიტუაციონიზმის კატეგორიაში ($t(365)=-3.9, p=.000$) ქალების რაოდენობა ($M=.35, SD=.48$) აღემატება კაცების რაოდენობას ($M=.16, SD=.37$).

ექსეფციონიზმის შემთხვევაში კი პირიქით ($t(365)=2.6, p=.033$), საშუალოდ კაცების რაოდენობა ($M=.38, SD=.49$) ქალების რაოდენობაზე მეტია ($M=.26, SD=.44$) განსხვავებები აგრეთვე დაფიქსირდა ღირებულებათა სისტემების მიხედვითაც. კერძოდ, თვითტრანსცენდენტულობის მაჩვენებელი ($t(365)=-3.22, p=.002$), საშუალოდ ქალებში ($M=25.6, SD=2.7$) უფრო მაღალია, ვიდრე კაცებში ($M=24.2, SD=2.96$), ხოლო თვითგაძლიერების საშუალო მაჩვენებლით ($t(365)=2.18, p=.030$), კაცები ($M=10.8, SD=2.96$) უსწრებენ ქალებს ($M=10.1, SD=2.87$).

რაც შეეხება დამოუკიდებელ ცვლადებს, სქესთა შორის სტატისტიკური განსხვავება, მხოლოდ საკუთარი თავის მიმღებლობის მაჩვენებლის მიხედვით დაფიქსირდა ($t(365)=1.81, p=.050$), სადაც კაცების საშუალო მაჩვენებელი ($M=4.1, SD=0.56$) აღემატებოდა ქალებისას ($M=3.9, SD=0.65$).

შედეგების განხილვა

ბაზისური ღირებულებათა სისტემებისა და მორალური ორიენტაციის კავშირი

მიღებული შედეგებიდან აღმოჩნდა, რომ მორალურ ორიენტაციასა და ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებს გარკვეული ლოგიკური კავშირი აქვთ ერთმანეთთან, მიუხედავად იმისა, რომ ეს კავშირები საკმაოდ სუსტია იმისთვის, რომ რაიმე ზოგადი დასკვნები გავაკეთოთ, ის მაინც სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია, ამიტომ მონაცემები ზოგადი სტრუქტურის აღწერის საშუალებას იძლევა.

როგორც ვივარაუდებთ, ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებიდან სიტუაციონიზმი თვითტრანსცენდენტულობას და გამოცდილებისადმი მზაობას უკავშირდება, თუმცა ამ უკანასკნელთან კავშირი ძალზე სუსტია. ამას გარდა აღმოჩნდა, რომ სიტუაციონიზმი ასევე კავშირშია კონსერვაციის ღირებულებათა სისტემასთან. ეს მოდელი საკმაოდ ლოგიკური შეიძლება იყოს, რადგან კონსერვაცია გულისხმობს ნორმების, წესების დაცვას და მიღებული სტანდარტების შენახვას და განხორციელებას. მისი კავშირი სიტუაციონიზმთან არ არის გაუმართლებელი, რადგან სიტუაციონისტებიც, აბსოლუტიზმის სკალაზე მაღალი მაჩვენებლიდან გამომდინარე, ცდილობენ მაქსიმალურად დაიცვან და მიჰყვნენ აღიარებულ მორალურ აბსოლუტებს და იღწვიან ამ უნივერსალური ღირებულებების დასაცავად (Forsyth, 1980), თუმცა აქ მთავარი ის არის, რომ მათ აქვთ უნარი გაითვალისწინონ კონტექსტი და საჭიროებისამებრ განახორციელონ ქცევა, თუნდაც ეს ხანდახან ამ აბსოლუტებიდან გადახვევას გულისხმობდეს, ამაზე კი შესაძლოა, მისი ცვლილებისადმი მზაობასთან კავშირი მეტყველებდეს.

ასევე გამართლდა ვარაუდი, რომ აბსოლუტიზმი თვითტრანსცენდენტურობასა და კონსერვაციას უკავშირდება, უფრო მეტიც, მისი კავშირი თვითგაძლიერებასთან უარყოფითია. ეს შედეგი სრულიად მოსალოდნელი იყო, გამომდინარე აბსოლუტიზმის ბუნებიდან, რადგან მათთვის უნივერსალური მორალური სტანდარტები კითხვის ნიშნის გარეშე არსებობს, ისინი აღიარებენ თვითტრანსცენდენტულობის ღირებულებათა სისტემაში ნაგულისხმევ მოსაზრებებს, თუმცა ამასთან ერთად მკაცრად მიმართულნი არიან ამ ნორმებისა და ფიქსირებული შეხედულებების შესრულებისა და გაზიარებისკენ (Forsyth, 1980), ამას ემატება ისიც, რომ თვითგაძლიერების მაჩვენებელი დაბალი აქვთ, რაც ბუნებრივია, თუ მათი უნივერსალურ სტანდარტების გავითვალისწინებთ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ისინი პიროვნული ინტერესების უგულვებლყოფას ქადაგებენ.

აქ კარგად შეიძლება სიტუაციონიზმსა და აბსოლუტიზმს შორის არსებული განსხვავებების ღირებულების საფუძველზე განხილვა. ერთ შემთხვევაში (სიტუაციონიზმი) გვაქვს მასთან დაკავშირებული კონსერვაციის, თვითტრანსცენდენტულობის და ცვლილებისადმი მზაობის ღირებულება, ხოლო მეორე შემთხვევაში, განმასხვავებელი ნიშანი ცვლილებისადმი მზაობის არარსებობაა. ეს კიდევ ერთხელ მეტყველებს იმაზე, რომ რელატივიზმი თავისი არსით ღიაობას მოიაზრებს.

კვლევის ფარგლებში მოკლედ შევეხეთ სუბიექტივიზმსა და ექსეფციონიზმს, თუმცა ეს სულაც არ ნიშნავს რომ მათ მიმართ ინტერესიც შესაბამისია. დაშვებული იყო, რომ სუბიექტივისტებს, მათი აბსოლუტიზმის სკალაზე დაბალი მაჩვენებლის გამო, ასევე დაბალი კონსერვაცია და თვითტრანსცენდენტურობა ექნებოდათ, ხოლო ცვლილებისადმი ღიაობა – რელატივიზმის მაღალი მაჩვენებლიდან გამომდინარე – მაღალი. მიღებულმა შედეგებმა ეს ვარაუდი გაამართლა, თუმცა თვითგაძლიერებასთან მისი კავშირი სტატისტიკურად უმნიშვნელო აღმოჩნდა, რაც ერთი შეხედვით უცნაურია, გამომდინარე იქიდან, რომ სუბიექტივისტი ტიპები ინდივიდუალურ გადანყვეტილებებს ანიჭებენ უპირატესობას და პირადი ინტერესების შესაბამისად მოქმედებენ. თუმცა შესაძლოა ინდივიდუალური ინტერესების გათვალისწინება სულაც არ ნიშნავდეს ძალაუფლებისა და მიღწევისაკენ ლტოლვას, რაც თვითგაძლიერებაში მოიაზრება.

დაბოლოს, ექსეფციონიზმი, რომელიც როგორც აბსოლუტიზმის, ისევე რელატივიზმის დაბალი მაჩვენებლით ხასიათდება, ღირებულებათა სამ განზომილებას უკავ-

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

შირდება. მისი კონსერვაციასთან უარყოფითი კავშირი არ იყო მოულოდნელი, ზოგადად ეს ჯგუფი, გამორჩეულია დანარჩენისგან მისი განსაკუთრებული შინაარსიდან გამომდინარე და ეს შედეგებზეც აისახა, რადგან ბაზისურ ღირებულებათა ოთხი სისტემიდან სამთან (თვითტრანსცენდენტურობასთან, ღიაობასთან და კონსერვაციასთან) უარყოფითი კავშირი აქვს. ეს ადამიანები მიუხედავად იმისა, რომ აღიარებენ უნივერსალური მოსაზრებების არსებობას, არ ეწინააღმდეგებიან მათ დარღვევას შედეგის მიღების მიზნით. კვლევებში ნაჩვენებია, რომ ეს ჯგუფი ფსიქოპათიას უკავშირდება (Gao Y., Tang S., 2013).

ღირებულებების მნიშვნელობა რელატივიზმისა და აბსოლუტიზმისთვის კიდევ უფრო კარგად ჩანს, ჯგუფების შედარებისას. მორალური ორიენტაციის იმ ჯგუფებს, რომელთაც რელატივიზმის სკალაზე მაღალი მაჩვენებელი აქვთ (სიტუაციონიზმი, სუბიექტივიზმი) ცვლილებისადმი ღიაობის ღირებულება მნიშვნელოვნად უფრო მაღალი აქვთ ვიდრე ექსეფციონისტებს, ეს კიდევ ერთხელ მეტყველებს იმაზე, რომ რელატივიზმი თავისი ბუნებით გახსნილი სტრუქტურაა და მისი საფუძველი სწორედ ამ ღირებულებებშია.

ლოგიკური და მოსალოდნელი განსხვავება მივიღეთ თვითტრანსცენდენტურობის და კონსერვაციის შემთხვევაშიც, აქ აბსოლუტიზმის სკალაზე მაღალი მაჩვენებლის ჯგუფები (სიტუაციონიზმი, აბსოლუტიზმი) მნიშვნელოვნად აღემატებიან დანარჩენ ორ ჯგუფს, რომელთაც აბსოლუტიზმის მაჩვენებელი დაბალი აქვთ. ესეც, თავის მხრივ, იმაზე მეტყველებს, რომ მორალური აბსოლუტიზმი თვითტრანსცენდენტურობის და კონსერვაციის ღირებულებასთანაა დაკავშირებული, მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლოა სხვა ღირებულებებთან კომბინაციაში ის სხვადასხვა მორალურ ტიპს დაუკავშირდეს.

ლოჯისტიკური რეგრესიის საშუალებით გამოჩნდა, რომ მიუხედავად უკვე აღწერილი მოდელების მორგებისა, ინდივიდუალური პრედიქტორული ძალა არ აქვს მოდელში შემავალ ყველა ღირებულებას. მაგალითად, სიტუაციონიზმის შემთხვევაში მხოლოდ კონსერვაციის ღირებულებას აქვს მნიშვნელოვანი პრედიქტორული ძალა, ხოლო აბსოლუტიზმის შემთხვევაში – კონსერვაციასა და თვითგაძლიერების მაჩვენებელს. საინტერესოა, რომ დაბალი კონსერვაციის მაჩვენებელი სუბიექტივიზმის შემთხვევაშიც მნიშვნელოვანი პრედიქტორი იყო. ეს კიდევ ერთხელ ამყარებს მოსაზრებას, რომ კონსერვაციის ღირებულებათა სისტემა მორალური აბსოლუტიზმის ჩამოყალიბებაში იღებს მონაწილეობას.

ბაზისური ღირებულებათა სისტემების, ფსიქოლოგიური მოქნილობის და მიმღებლობის კავშირი

გადავიდეთ ღირებულებებისა და ჩვენი დამოკიდებული ცვლადების კავშირებზე. ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც ამ შემთხვევაში შედეგებიდან გამომდინარე უნდა ითქვას, არის ფსიქოლოგიურ მოქნილობასთან მათი კავშირი. აღმოჩნდა, რომ ოთხივე ღირებულებათა სისტემას დამოუკიდებლად, ფსიქოლოგიურ მოქნილობასთან დადებითი კავშირი აქვს. გარკვეულწილად, ამ შედეგების ლოგიკური ახსნა იქნებოდა ის, რომ დამოუკიდებლად არცერთი ღირებულებათა სისტემა არ არის არაადაპტური ან ხელისშემშლელი პიროვნებისთვის. ღირებულებების განხილვისას, ჩვენ თავიდანვე

ვახსენეთ, რომ მათ გარკვეული სტრუქტურა აქვთ და მნიშვნელობის მიხედვით არიან განლაგებულნი (Schwarz, 2010), შესაბამისად, არ არსებობს დამოუკიდებლად მოქმედი ღირებულება, თუ არ გავითვალისწინებთ სხვების მოქმედებასთან მიმართებაში, თუმცა მაინც უნდა აღინიშნოს, რომ ფსიქოლოგიურ მოქნილობას გაცილებით ძლიერი კავშირი თვითტრანსცენდენტურობასთან და ცვლილებისადმი ღიაობას ჰქონდა.

რაც შეეხება მიმღებლობის საკითხს, მიუხედავად იმისა, რომ კავშირები საკმაოდ სუსტია, ისინი მაინც სტატისტიკურად სანდო აღმოჩნდა. როგორც ნავარაუდევია იყო, უპირობო თვითმიღებას დადებითი კავშირი აქვს თვითტრანსცენდენტულობასა და ცვლილებისადმი მზაობასთან, ხოლო უარყოფითი – თვითგაძლიერებასთან.

გარდა ამისა, დადასტურდა მრავალ კვლევაში მოცემული შედეგი საკუთარი თავისა და სხვების მიმღებლობის კავშირთან დაკავშირებით (Williams, C., JayLynn, S. 2005), თუმცა აღმოჩნდა, რომ სხვების მიმღებლობა სტატისტიკურად მნიშვნელოვნად არ უკავშირდება კვლევაში მოცემულ არცერთ ცვლადს. სავარაუდოდ, საკუთარი თავის და სხვების მიმართ დამოკიდებულებების და წარმოდგენების ჩამოყალიბებაზე სხვადასხვა პროცესები ახდენს გავლენას, თუმცა ამ შემთხვევაში მაინც არ გვაქვს საკმარისი საფუძველი მთლიანად უარყოფით ზოგად მიმღებლობაში მორალური ორიენტაციის მნიშვნელობა.

გამომდინარე იქიდან, რომ ფსიქოლოგიური მოქნილობა ოთხივე ღირებულებათა სისტემასთან მნიშვნელოვან კავშირში იყო, ღირებულებათა ინდივიდუალური პრედიქტორული ძალის დასადგენად გაკეთდა მრავალმხრივი იერარქიული რეგრესული ანალიზი. მიუხედავად იმისა, რომ კონსერვაციას და თვითგაძლიერებას, გარკვეულწილად, ჰქონდათ პრედიქტორული ძალა, მოდელში თვითტრანსცენდენტურობისა და ცვლილებისადმი მზაობის დამატებამ საგრძნობლად გაზარდა ფსიქოლოგიური მოქნილობის პრედიქციის ღირებულება. განსაკუთრებით ძლიერი დამოუკიდებელი პრედიქტორი ცვლილებისადმი მზაობა აღმოჩნდა. ეს შედეგები მიუთითებს იმაზე, რომ ჩვენ მიერ მეორე საფეხურზე დამატებული ორი ღირებულებათა სისტემა (თვითტრანსცენდენტურობა და ცვლილებისადმი მზაობა) განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფსიქოლოგიური მოქნილობის ჩამოყალიბებაში.

რაც შეეხება საკუთარი თავის მიმღებლობას, ანალოგიური პრინციპით შეირჩა ორი სისტემა, რომელთა კონტროლიც მოხდა პირველ საფეხურზე (თვითგაძლიერება და კონსერვაცია), მათ დამოუკიდებლად არ ჰქონდათ პრედიქტორული ძალა თვითმიმღებლობისას, თუმცა მეორე საფეხურზე, თვითტრანსცენდენტულობისა და ცვლილებისადმი მზაობის დამატების შემდეგ, აღმოჩნდა, რომ ორივე გაკონტროლებული ცვლადი დამოუკიდებლად, მნიშვნელოვანი პრედიქტორი იყო დაბალი უპირობო თვითმიღების წინასწარმეტყველებისას, ხოლო ცვლილებისადმი ღიაობას პირიქით, მნიშვნელოვანი პრედიქტორული ძალა ჰქონდა მაღალი მიმღებლობისას.

მორალური ორიენტაცია, ფსიქოლოგიური მოქნილობა და მიმღებლობა

საინტერესოა, რომ კვლევის შედეგებმა არ გაამართლა ვარაუდი მორალური ორიენტაციისა და მიმღებლობის ხარისხთან კავშირების შესახებ. როგორც აღმოჩნდა, ის თუ რომელ მორალურ ტიპოლოგიაში ერთიანდება ადამიანი, არ აისახება იმაზე თუ რამდენად მიმღებელი იქნება ის საკუთარი თავისა თუ სხვების მიმართ.

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

თუმცა, ფსიქოლოგიურ მოქნილობასთან კავშირები მაინც მნიშვნელოვანი იყო. შედეგებმა აჩვენა, რომ სიტუაციონიზმი მაღალ ფსიქოლოგიურ მოქნილობასთან იყო დაკავშირებული, მაშინ როდესაც ექსეფციონიზმი – დაბალთან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჯგუფების ერთმანეთთან შედარების საფუძველზე, აღმოჩნდა, რომ ექსეფციონისტების მაჩვენებელი ფსიქოლოგიური მოქნილობის მიხედვით დანარჩენ სამივე ჯგუფთან შედარებით დაბალია. ეს კიდევ ერთხელ ამყარებს მოსაზრებას, რომ ამ ტიპოლოგიის და ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობას შორის კავშირი არსებობს. ეს გამოჩნდა წრფივი რეგრესიის საშუალებითაც, სადაც სიტუაციონიზმი დადებითი პრედიქტორი აღმოჩნდა, ხოლო ექსეფციონიზმი პირიქით – დაბალ ფსიქოლოგიურ მოქნილობას წინასწარმეტყველებს.

მედიაცია

ჩვენ მიერ მიღებული რამდენიმესაფეხურიანი კვლევის შესაჯამებლად და მედიაციური კავშირის აღმოჩენის მიზნით, შეიქმნა სტრუქტურული გათანაბრების მოდელი, რომელშიც, კვლევის პრიორიტეტებიდან გამომდინარე, მორალური ორიენტაციის ტიპებიდან მხოლოდ აბსოლუტიზმი და სიტუაციონიზმი შევიდა.

მოდელი სტატისტიკურად გამართლდა და ძალიან კარგად მოერგო თეორიას. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მორალური ორიენტაციის ტიპებს არ აქვთ გავლენა საკუთარი თავის ან სხვების მიმღებლობის ხარისხზე, შესაბამისად, მედიაციური კავშირი მათ შემთხვევაში არ შემონმბეულა. განსხვავებით ამისგან, მედიაციური კავშირი აღმოჩნდა ღირებულებათა სამ სისტემასა და თვითმიმღებლობას შორის, ფსიქოლოგიური მოქნილობის სახით.

როგორც აღმოჩნდა, ფსიქოლოგიური მოქნილობა მოქმედებს, 1. თვითტრანსცენდენტულობის და უპირობო თვითმიღების; 2. თვითგაძლიერებისა და უპირობო თვითმიღების; 3. ცვლილებისადმი მზაობისა და უპირობო თვითმიღების კავშირებზე, თუმცა ის არ არის სრული მედიატორი ამ კავშირებისა.

სქესისა და ასაკის მიხედვით განსხვავებები

ლოგიკური შედეგი მივიღეთ აბსოლუტიზმისა და ექსეფციონიზმის შემთხვევაში, სადაც პირველ შემთხვევაში 56 წლიდან ადამიანები აღემატებოდნენ 18-25 წლამდე ახალგაზრდებს, ხოლო მეორე შემთხვევაში იგივე ასაკობრივ კატეგორიებს საპირისპირო მიმართულება ჰქონდათ. ეს ერთი შეხედვით ბუნებრივია, რადგან ახალგაზრდები ნაკლებად აღიარებენ აბსოლუტებს და მეტად გახსნილები არიან ახალი გამოცდილებებისადმი, მათ კიდევ ბოლომდე არ აქვთ ჩამოყალიბებული მოსაზრებები, რომლებიც კითხვას არ ექვემდებარება (Lehmann, R., Allemand, M., et al.). ამას მხარს უჭერს ცვლილებებისადმი ღიაობასა და კონსერვაციის ღირებულებებში ასაკობრივი განსხვავებები, 18-25 წლამდე ადამიანებს, სხვებთან შედარებით, უფრო მაღალი მაჩვენებელი აქვთ ცვლილებებისადმი ღიაობის მაჩვენებელზე, ხოლო მნიშვნელოვნად დაბალი კონსერვაციის მაჩვენებელზე.

სქესის მიხედვით განსხვავება კი სიტუაციონიზმსა და ექსეფციონიზმს შორის დაფიქსირდა, სადაც კაცები მეტი ალბათობით ექსეფციონიზმში ერთიანდებიან, ხოლო

ქალები პირიქით – სიტუაციონიზმში, ამასთან შესაბამისობაშია მათი თვითტრანსცენდენტურობისა და თვითგაძლიერების მაჩვენებლებიც, საიდანაც პირველზე ქალებს უფრო მაღალი მაჩვენებელი აქვთ, ხოლო მეორეზე – კაცებს. სქესთა შორის ასეთი განსხვავებები მოულოდნელი არ არის, თუ გავითვალისწინებთ კულტურულ და სოციალურ გარემოს, სადაც ქალებისა და კაცების ფუნქცია-მოვალეობები, გენდერული როლების აღქმები და თუნდაც ბიოლოგიური მოცემულობები საგრძნობლად განსხვავდება ერთმანეთისგან. ქალებს უფრო მეტად აქვთ აღებული მზრუნველის, ემპათიურის როლი, მაშინ როდესაც კაცები მიღწევისა და ძალაუფლების მსურველებად აღიქმებიან.

დასკვნა

კვლევის მიზანს წარმოადგენდა მორალური ორიენტაციის საფუძვლად მდებარე ბაზისურ ღირებულებათა სისტემების აღმოჩენა და იმის გარკვევა თუ როგორ უკავშირდება მორალური ორიენტაცია პიროვნების მიმღებლობის ხარისხს. ასევე, იმის ჩვენება, რა ეფექტი შეიძლება ჰქონდეს ფსიქოლოგიურ მოქნილობას ამ კავშირის ბუნებაზე.

შედეგებმა აჩვენა, რომ მორალური ორიენტაციის საფუძველი ღირებულებათა სისტემის გარკვეულ წყობაშია, რომელიც ფსიქოლოგიური მოქნილობის მაჩვენებელს უკავშირდება და განაპირობებს იმას, თუ რამდენად მიმღებელი იქნება პიროვნება საკუთარი თავის მიმართ.

მიღებული შედეგების საფუძველზე შეგვიძლია გარკვეული დასკვნების გამოტანა:

ამა თუ იმ მორალური ორიენტაციის საფუძვლად შეგვიძლია განვიხილოთ ბაზისურ ღირებულებათა სისტემები. კერძოდ, თვითტრანსცენდენტულობა და გამოცდილები-სადმი ღიაობა მაღალ მორალურ რელატივიზმზე აისახება, მაშინ როდესაც კონსერვაციას და თვითტრანსცენდენტულობას აბსოლუტიზმის ჩამოყალიბებაში შეაქვს წვლილი.

ბაზისური ღირებულებათა სისტემები ასევე აისახებიან პიროვნების მიერ საკუთარი თავის მიმღებლობის ხარისხზე და ფსიქოლოგიური მოქნილობის მაჩვენებელზე; თვითტრანსცენდენტულობა და ცვლილებისადმი ღიაობის მაჩვენებელი უპირობო თვითმიღების პრედიქტორია და სწორედ ამავე ღირებულებებს აქვთ მნიშვნელოვანი კავშირი ფსიქოლოგიურ მოქნილობასთან, ხოლო ეს უკანასკნელი ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებისა და საკუთარი თავის მიმღებლობის ნაწილობრივი მედიატორია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Altemeyer, B. (1996). *The Authoritarian Spectre*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Arvan, M. (2011). Bad News for Conservatives? Moral Judgments and Dark Triad Personality Traits: A mCorrelational Study. *Neuroethics*, 6(2):1-12.
- Baer, R. A. (Ed.). (2006). *Mindfulness-based treatment approaches: Clinician's guide to evidence base and applications*. San Diego, CA: Elsevier.

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

- Barden, J., Rucker, D. D., & Petty, R. E. (2005). "Saying one thing and doing another": Examining the impact of event order on hypocrisy judgments of others. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 1463-1474.
- Brown, L. (Ed.). (1993). *The Oxford shorter English dictionary*. New York: Oxford University Press.
- Bonanno, G. A., Papa, A., Lalande, K., Westphal, M., & Coifman, K. (2004). The Importance of Being Flexible; The Ability to Both Enhance and Suppress Emotional Expression Predicts Long-Term Adjustment. *Psychological Science*, 15(7), 482-487.
- Chamorro-Premuzic, T., & Reichenbacher, L. (2008). Effects of personality and threat of evaluation on divergent and convergent thinking. *Journal of Research in Personality*, 42, 1095-1101.
- Clinchy, B., Lief, J., & Young, P. (1977). Epistemological and moral development in girls from a traditional and a progressive high school. *Journal of Educational Psychology*, 69, 337-343.
- Commons, C. Armon, L. Kohlberg, F. A. Richards, T. A. Grotzer & J. D. Sinnott (Eds.), *Adult development* (Vol. 2, pp. 62-78). New York: Praeger.
- Dimidjian, S. & Linehan, M. M. (2003). Defining an agenda for future research on the clinical application of mindfulness practice. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10 (2), 166-171.
- Forsyth, D. R. (1980). A taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 175-184.
- Forsyth, D. R. (1981). Moral judgment: The influence of ethical ideology. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 7, 218-223.
- Forsyth, D. R., & Berger, R. E. (1982). The effects of ethical ideology on moral behavior. *The Journal of Social Psychology*, 117, 53-56.
- Forsyth, R.D., Nye, J (1990). Personal Moral Philosophies and Moral Choice. *Journal of Research in Personality* 24, 398-414.
- Fruzzetti, A. E. & Iverson, K. M. (2004). Mindfulness, acceptance, validation, and "individual" psychopathology in couples. In S. C. Hayes, V. M. Follette and M. M. Linehan (Eds.), *Mindfulness and Acceptance* (pp. 66-95). New York: Guilford.
- Galatzer-Levy, I. R., Burton, C. L., & Bonanno, G. A. (2012). Coping flexibility, potentially traumatic life events, and resilience: a prospective study of college student adjustment. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 31(6), 542-567.
- Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- Germer, C. K. (2005). Mindfulness. In C. K. Germer, R. D. Siegel & P. R. Fulton (Eds.), *Mindfulness and psychotherapy* (pp. 3-27) New York: Guilford.
- Gowans, C. (2004). Moral relativism. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* Retrieved Spring, from Harman.
- Gilbert "Moral Diversity as an Argument for Moral Relativism", in Douglas Odegard and Carole Stewart (eds.), *Perspectives on Moral Relativism*, Agathon, Milliken, Ontario, 1994.
- Greenberg, L., & Safran, J. D. (1987). Emotion in psychotherapy. New York: Guilford. *Bulletin*, 28, 789-801.
- Harman, G. (1975). Moral relativism defended. *Philosophical Review*, 84, 3-22.

- Hayes, S. C. (2004a). Acceptance and Commitment Therapy and the new behavior therapies: Mindfulness, acceptance, and relationship. In S. C. Hayes, V. M. Follette and M. M. Linehan (Eds.), *Mindfulness and Acceptance* (pp. 1-29). New York: Guilford.
- Higgins, E. T. (2006). Value from hedonic experience and engagement. *Psychological Review*, *113*, 439-460.
- Kashdan, T. B., & Silvia, P. (2009). Curiosity and interest: The Benefits of thriving on novelty and challenge. In S. J. Lopez, & C. R. Snyder (Eds.), *Oxford Handbook of Positive Psychology* (pp. 367-374), 2nd Ed. New York, NY.
- Kashdan, T. B., & Silvia, P. (2009). Curiosity and interest: The benefits of thriving on novelty and challenge. In S. J. Lopez, & C. R. Snyder (Eds.), *Oxford Handbook of Positive Psychology* (pp. 367-374), 2nd Ed. New York, NY.
- Kashdan, T. B., & Rottenberg, J. (2010). Psychological flexibility as a fundamental aspect of health. *Clinical psychology review*, *30*(7), 865-878.
- King, L. A., & Hicks, J. A. (2007). Whatever happened to “what might have been”? Regret, happiness, and maturity. *American Psychologist*, *62*, 625-636.
- Klohn, E. C. (1996). Conceptual analysis and measurement of the construct of egoresiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, *70*, 1067-1079.
- Kruglanski, A. W., & Webster, D. M. (1996). Motivated closing of the mind: “Seizing” and “freezing”. *Psychological Review*, *103*, 263-283.
- Landstra, J., Ciarrochi, J., Deane, F. P., & Hillman, R. J. (2013). Identifying and describing feelings and psychological flexibility predicts mental health in men with HIV. *British journal of health psychology*, DOI: 10.1111/bjhp.12026.
- Maor, M., Ben-Itzhak, S. (2014). The Psychological Flexibility Questionnaire (PFQ): Development, Reliability and Validity; *5*(4): WMC004606
- McCracken, L. M., Gutiérrez-Martínez, O., & Smyth, C. (2013). “Decentering” Reflects Psychological Flexibility in People with Chronic Pain and Correlates with their Quality of Functioning. *Health Psychology*, *32*(7), 820-823.
- Mikulincer, M., Gillath, O., Sapir-Lavid, Y., Yaakobi, E., Arias, K., Tal-Aloni, L., & Bor, G. (2003). Attachment theory and concern for others’ welfare: Evidence that activation of the sense of secure base promotes endorsement of self-transcendence values. *Basic and Applied Social Psychology*, *25*, 299-312.
- Mikulincer, M., Gillath, O., Sapir-Lavid, Y., Yaakobi, E., Arias, K., Tal-Aloni, L., & Bor, G. (2003). Attachment theory and concern for others’ welfare: Evidence that activation of the sense of secure base promotes endorsement of self-transcendence values. *Basic and Applied Social Psychology*, *25*, 299-312.
- Mines, R. A., King, P. M., Hood, A. B., & Wood, P. K. (1990). Stages of intellectual development and associated critical thinking skills in college students. *Journal of College Student Development*, *31*, 538-547.
- Nolen-Hoeksema, S., Wisco, B. E., & Lyubomirsky, S. (2008). Rethinking rumination. *Perspectives on psychological science*, *3*(5), 400-424.

რა აყალიბებს მაღალ მიმღებლობას – მორალური ორიენტაციის წყარო და ფსიქოლოგიური...

- O'Brien, T. B., & DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem-, emotion-and relationship- focused coping: The role of the Big Five personality factor' *Journal of Personality*, 64, 775-813.
- Perry, W. G. (1970). *Forms of intellectual and ethical development in the college years*. New York: Holt, Rinehart, & Winston.
- Peterson, R. F. (1994). Acceptance, experience, and choice. In S. C. Hayes, N. S. Jacobson, V. M. Follette and M. J. Dougher (Eds.), *Acceptance and change: Content and context in psychotherapy* (pp. 13-32). Reno, NV: Context Press.
- Rai, T. S., & Fiske, A. P. (2011). Moral psychology isrelationship regulation: Moral motives for unity, hierarchy, equality, and proportionality. *Psychological Review*, 118, 57–75
- Rokeach, M. (1954). The nature and meaning of dogmatism. *Psychological Review*, 61, 194-204.
- Schlenker, B. R., & Forsuth, D. R. (1977) On the Ethics of Psychological Research. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13, 369-396.
- Schommer, M. (1998). The influence of age and schooling on epistemological beliefs. *The British Journal of Educational Psychology*, 68, 551-562.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Schwarz, S., Fischer, R., Verkasalo, M. (2012). Refining the theory of Basic Human Values. *Journal of personality and social Psychology*. Advanced online publication
- Silvia, P. J., & Kashdan, T. B. (2009). Interesting things and curious people: Exploration and engagement as transient states and enduring strengths. *Social Psychology and Personality Compass*, 3, 785-797.
- Skitka, L., & Mullen, E. (2002). The Dark Side of Moral Conviction. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 2002, pp. 35-41
- Skitka, L., Bauman, C., & Sargis, E. (2005). Moral Conviction: Another Contributor to Attitude Strength or Something More? *Journal of Personality and Social Psychology* 88 (6), 895-917
- Sorrentino, R. M., & Roney, C. R. J. (2000). *The uncertain mind: Individual differences in facing the unknown*. Philadelphia: *Psychology Press*.
- Stone, J., & Fernandez, N. C. (2008). To practice what we preach: The use of hypocrisy and cognitive dissonance to motivate behavior change. *Social and Personality Psychology Compass*, 2, 1024-1051.
- Weiner, E. S. C. & Simpson, J. A. (Eds.). (1991). *The compact Oxford English dictionary* (2nd ed.). New York: *Oxford University Press*.
- Wong, D. (2006). *Natural moralities*. Oxford, UK: *Oxford University Press*.
- William F. Fey, (1955). Acceptance by others and its relation to acceptance of self and others: A reevaluation. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 30, 274-276
- Williams, J. E., & JayLynn, S., (2010). *Acceptance: Historical and Conceptual Review*. State University of New-York.

WHAT SHAPES HIGH ACCEPTANCE – MORAL ORIENTATION AND PSYCHOLOGICAL FLEXIBILITY

Mariam Kvitsiani, Maia Mestvirishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Mariam Kvitsiani

Ph.D. Student, Programme: Studies in Positive Psychology, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Maria Mestvirishvili

Associate Professor, Departments of Psychology and Education, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Ilia Chavchavadze ave, 11b, 0179, Tbilisi, Georgia

Email: maia.mestvirishvili@tsu.ge

Summary

The aim of this study was to examine the relationship between moral orientation types and the level of acceptance. Besides, the issue was to identify value systems on which moral types are built and their role in structuring acceptance. In the third part of the study, we describe a presumable mechanism, which might affect the relationship between moral orientation types and level of acceptance.

Data were obtained from 370 participants. Results indicated, that high level of moral absolutism (Situationism, Absolutism) related to self-transcendence and conservation value systems, while high moral relativism was associated to – openness to change. Logistic regression detected, that conservation value system is the strongest predictor of orientation type. Other than that, results suggest, that psychological flexibility closely relates to basic value systems. Multiple hierarchical regression demonstrated the role of self-transcendence and openness to change as for psychological flexibility, as well as for unconditional self-acceptance.

Path analysis indicated that psychological flexibility acted as partial mediator between basic value systems and unconditional self-acceptance. However, there was no connection between moral orientation type and acceptance.

The theoretical implication of this study is to support a newer vision of moral psychology and to help to identify the basics and outcomes of moral orientation.

The practical implication concerns to almost all therapeutic processes, which are oriented on growth of unconditional self-acceptance, and as such, it is important to consider every aspect of its constitutive.

Key words: *moral orientation, basic values, psychological flexibility, unconditional self-acceptance, acceptance of others*

ცხრილი 1.

	სიტუაცი- ონიზმი	აბსოლუ- ტიზმი	სუბიექტი- ვიზმი	ექსეფცი- ონიზმი
თვითტრანსცენდენ- ტურობა	.18***	.10*	-.12*	-.18**
თვითგაძლიერება	.16	-.12*	.12**	-.00
ცვლილებისადმი მზაობა	.09*	-.07	.15**	-.15**
კონსერვაცია	.21***	.15**	-.26***	-.13*
N	108	85	65	108

ღირებულებების და მორალური ორიენტაციის ტიპების კავშირი

* $p \leq .05$; ** $p \leq .01$; *** $p \leq .001$

*შენიშვნა: მორალური ორიენტაციის ცვლადის ბუნებიდან გამომდინარე, კორელაციური ანალიზისთვის, მოხდა კატეგორიული ცვლადის ცრუ ცვლადად გარდაქმნა (point-biserial correlation coefficient).

გრაფა 1.

მორალური ორიენტაციის ტიპების ლოჯისტიკური რეგრესია
ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებზე

	β	χ ²	β
სიტუაციონიზმი			
კონსერვაცია	.110	.045	5.986
აბსოლუტიზმი			
კონსერვაცია	.127	.049	.681
თვითგაძლიერება	-.119	.045	.110
სუბიექტივიზმი			
კონსერვაცია	-.219	.054	16.563
თვითგაძლიერება	.096	.058	2.705
ღიაობა	.169	.073	5.364
ექსეფციონიზმი			
ტრანსცენდენტურობა	-.090	.040	5.046

გრაფა 2.

ფსიქოლოგიური მოქნილობის მრავალმხრივი იერარქიული რეგრესია
ბაზისური ღირებულებების სისტემებზე

	E			²	R	ig ΔR	
პირველი საფეხური				.311	.097	.097	.000
თვითგაძლიერება	.023	.011	.103*				
კონსერვაცია	.053	.009	.281**				
მეორე საფეხური				.582	.339	.243	.000
თვითგაძლიერება	-.022	.011	-.098*				
კონსერვაცია	.019	.010	.104				
თვითტრანსცენდენტურობა	.041	.013	.197***				
ცვლილებისადმი ღიაობა	.110	.013	.457***				

*p ≤ .05 ; **p ≤ .01 ; ***p ≤ .001

გრაფა 2.1

უპირობო თვითმიღების მრავალმხრივი იერარქიული რეგრესია
ბაზისურ ღირებულებათა სისტემებზე

	E			²	R	ig ΔR	
პირველი საფეხური				.098	.010	.010	.000
თვითგაძლიერება	-.020	.011	-.092				
კონსერვაცია	-.004	.009	-.024				
მეორე საფეხური				.240	.058	.048	.000
თვითგაძლიერება	-.036	.013	-.165**				
კონსერვაცია	-.023	.012	-.129*				
თვითტრანსცენდენტურობა	.028	.015	.137				
ცვლილებისადმი ღიაობა	.039	.015	.168**				

*p ≤ .05 ; **p ≤ .01 ; ***p ≤ .001

გრაფა 3.

მედიაციური კავშირი

	მედიატორის გარეშე	მედიატორით	sig
თვითტრანსცენდენტურობა<-> უპირობო თვითმიღება	0.137 (p≤001)	0.091 p≤001)	.000
თვითგაძლიერება<->უპირობო თვითმიღება	-0.157 p≤001)	-0.137 p≤001)	.000
ცვლილებისადმი მზაობა <-> უპირობო თვითმიღება	0.176 p≤001)	0.066 p≤01)	.000